

causa nullitatis, matrimonium inter se, etiam secretè, de novo contrahere possint, prolemque suscepit & suscipiendam exinde legitimam decerhendo. Hæc Bulla.

4243 Pro qua dispensatione danda est aliqua eleemosyna in subsidium Cruciatæ, juxta qualitatem personæ. Tamb. lib. 8. de matr. tral. 2. cap. 5. qui n. 15. refert praxim D. Francisci Salerno Commissarii Sede vacante, qui dispensationem cuidam pauperi concessit, cum onere dandi tarenos sex, qui sunt Julii ferè quinque, in subsidium Cruciatæ, addens, quod potuisse minus, si dispensandus pauperior fuisset.

4244 Et quia hæc dispensatio conceditur in foro conscientiæ tantum, sequitur, quod si postea impedimentum publicetur, tunc petenda est à Pontifice dispensationis ratificatio, & interim pro foro exerno sunt conjuges separandi; quod est servandum, quoties est in quolibet alio impedimento occulto in foro conscientiæ dispensatum, si postea promulgetur. Eo autem tempore publicitatis, si conjuges rem habeant, non peccant peccato fornicationis, quia sunt verè conjuges; sed peccato scandali, si adsit.

Denique potest Commissarius Cruciatæ dispensare ad petendum debitum: vide n. 4302.

C A P U T VII.

De Matrimonio invalido revalidando.

4245 **S**I Matrimonium fuit invalidum ex defectu consensus, vel ratione metus; si defectus fuit ex una tantum parte, altera inscia, sufficit, quod illa tantum consensum renovet signis externis, absque eo quod conjugi insciæ manifestetur, ad matrimonium revalidandum: quia consensus illius non solum habitaliter, sed etiam moraliter, & virtute permanet, quoniam usus matrimonii exercetur virtute illius consensus semel prestiti, & non jam (ut supponimus) retractati. Tamb. lib. 8. de matrim. tral. 4. cap. 7. §. 1. n. 5. ex D. Thoma, & aliis quamplurimis apud ipsum.

4246 Si defectus fuit ex parte utriusque, utraque debet novum consensum præstare. Renovari autem debet per verba de præsentis, hoc modo: dicat vir, *Angor scrupulis de nostri matrimonii valore, id est si aliquis defectus fuerit; iterum duco te in uxorem.* Vel interrogare poterit: *me diligis?* illa respondeat; utique: tunc subiungat: *angor scrupulis, &c. ideo si aliquis defectus fuerit, vis ex nunc me in matrimonium?* illa respondeat; *volo: tuus & ipse: et iam ego te velo in uxorem;* & maximè si co-

pula affectu maritali sequatur: vid. num. 3950. & 4025.

4247 Si fuit invalidum ob aliquod impedimentum juris Ecclesiastici, v. gr. cognationis, affinitatis; &c. tunc impedimento prius per dispensationem sublatum, renovent ex utraque parte consensum.

Et tunc pars ignara debet prius certiorari de nullitate, saltem in genere; quia consensus fuit ex utraque parte illegitimus, & cum ignorantia circa substantiam, quæque dedit causam contractui. Scotus in 4. d. 30. quæst. litt. 1. & A. Villal. & alii apud Cardenas disp. 2. num. 671. Accedit praxis S. Pœnitentiaria, ubi informula liter. ejus dicitur: *ut dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita caute aut latoris delictum nusquam detegetur, matrimonium cum eadem, & uterque inter se de novo, secretè ad evicanda scandalum, contrahere, &c. disp nses.*

4248 Ex quo tria colliges, 1. Quod conjux ignara certiorari prius debeat de nullitate, 2. Quod sufficiat certioratio nullitatis in genere, non in specie, 3. Non esse opus, ut talis revalidatio fiat coram Parocho, & testibus, si impedimentum sit occultum; bene vero si publicum; quia cum matrimonium fuerit publicè contractum (licet invalidè) in facie Ecclesiæ coram Parocho, & testibus, cessant inconvenientia, ob quæ Trid. sess. 24. de refor. cap. 1. præsentiam Parochi & testium præscripsit. Tambur. cit. §. 3. qui ultra quamplures Doctores refert sic declarasse S. Pium V. Sacram Congreg. Card. & Rotam Rom. Quibus accedit praxis.

4249 Plures graves Doctores apud Cardenas cit. n. 670. tenent, non requiri talem certiorationem: sed sufficere, ut sola pars conscientia impedimenti consensum renoveret. At Cardenas cit. à num. 675. & Busemb. libr. 6. tral. 6. cap. 3. dub. 3. docent, hanc sententiam, utpote minus tutam, & tenuis probabilitatis, non esse practicandam, nisi in casu extremæ necessitatis; puta si pars conscientia prudenter timeat aliam partem diffensuram, & inde oriri gravissima mala sibi, aut proli, inimicitias, scandala, & mortem. Vel si foemina affinitatem contraxit cum viro, eo quia prius rem habuerat cum illius fratre: & si id revelet, timet mortem, aut perpetuam inimicitiam, quæ mala non possunt aliter evitari, quam omittendo hujusmodi certiorationem. Ita illi.

Addit Cardenas num. 676. quod in hoc 2. casu conjux conscientia poterit ignorantia dicere, *sex non habuisse consensum;* & quidem non mentitur, quia consensus ratione impedimenti fuit nullus: v. à n. 3618.

C A-

C A P U T VIII.

De indissolubilitate Matrimonii.

4250 **M**atrimonium, tam fidelium, quam infidelium, est indissoluble, & perpetuum, etiam jure naturæ & divino; quia ordinatur ad tria bona Matrimonii, quæ de jure naturæ perpetuitatem important; v. n. 3959. Unde Christus ait Matth. 19. *Quod Deus coniunxit, homo non separabit.* Et Paulus ad 1. Corinth. 7. *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit:* v. n. 4112.

4251 Matrimonium baptizatorum consummatum, in nullo casu dissolvi potest quoad vinculum. Est de fide ex Conc. Florent. in decret. de Sacr. ex Trid. sess. 24. c. 7. n. 4051.

MATRIMONIUM RATUM

4252 **S**ed non consummatum baptizatorum dissolvi potest quoad vinculum. Primo à Papa per potestatem extraordinariam à Christo ei traditam quod ea, quæ sunt necessaria bono Ecclesiæ regimini; sicut dispensare potest ex gravissima causa in voto solemnii, quod est plus.

Hinc in Matrimonio rato dispensaverunt Greg. VII. Martinus V. Eug. IV. & S. Pius V. quos refert Ardekin tom. 2. pag. 120. Del Bene part. 2. de inquis. dub. 337. sett. 66. num. 20. vide n. 4178.

4253 Secundò dissolvitur quoad vinculum per solemnum professionem Religiosam. Est de fide ex Trid. sess. 25. Can. 6. Idque jure Ecclesiastico, ut dictum est à n. 4062. & tunc post unius professionem liberum est alteri conjugi ad alias nuptias transire.

Hic, comprehenditur professio in Ordine Militari S. Joann. minime in aliis Ordinibus Militaribus S. Jacobi, Calatravæ, & Alcantaræ, quia horum professio, licet sit solemnis, est compositibilis cum Matrimonio, cum voveant castitatem solum conjugalem.

4254 Neque hic comprehenditur professio per vota biennii in Societate Jesu: quia Trid. declarat, hoc privilegium dñmni matrimoniū ratum ante contractum, esse à Christo concessum professioni Religiosæ solemni, hoc est sub votis solemnibus, professio vero in Societate est Religiosa, sed non solemnis, quia fit sub votis simplicibus; unde solum habent dirimere matrimonium contrahendum, videlicet illis supervenientis; idque ex speciali privilegio, & Declar. Gregorii XIII. per Bulam Ascende Domino: at non matrimonium Examen Ecclesiast.

ratum ante illa contractum. Tamb. tom. 2. lib. 8. tr. 5. cap. 6. §. 2. n. 10. cum Doctoribus Societatis contra Pontium lib. 9. cap. 6.

4255 Pro majori claritate scito, Ecclesiam cap. Publico 7. de Convers. Conjug. post matrimonium ratum non consummatum concedere conjugibus bimestre ad deliberandum de meliori statu, videlicet de ingressu Religionis, ita ut intra bimestre possit unus conjugum, etiam altero invito, ad Religionem transire, si matrimonium non consummavit.

Et tunc conjux superstes, ut ad alias nuptias transeat, expectare debet professionem illius; ita ut si sponsa ætatis duodecim annorum post matrimonium ratum sit Religionem ingressa, conjux superstes expectare deberet per quatuor annos, cum non possit sponsa ante annum 16. expletum ex Trid. validam professionem emittere; & tunc matrimonium ratum dissolvitur quoad vinculum.

4256 Elapso autem bimestre conjux tenet sub mortali reddere debitum; quia tunc incipit jus ad petendum; unde peccat, si petenti neget. v. n. 1404. At est ei liberum Religionem ingredi, & in ea profiteri, etiam si plures anni in matrimonio rato præcesserint, ob privilegium Religionis de dissolvendo matrimonio rato, ut dictum est ex Trid.

4257 Quod Privilegium est divinum, acceptum ab Apostolis, & in Ecclesia per traditionem retentum ad favorem majoris perfectionis,

4258 At non conceditur Ordini Sacro, unde Matrimonium ratum non dissolvitur per Ordinem Sacrum supervenientem, ut est definitum à Joann. 22. in Extrav. Nec per Episcopatum; adeoque sic contra voluntatem uxoris ordinatus, justè potest ab ea revocari, ad quemcumque gradum elevatus, & ille tenetur vel Religionem ingredi, & in ea profiteri, vel ad uxorem redire, reddendo, & non petendo debitum, ob votum castitatis, quod quoad partem petendi uxori non præjudicavit, & servari potest.

4259 Bimestre computari debet à puncto rati matrimoniī, ad punctum, quo finit.

4260 Quo finito, si conjux prætextu ingressus Religionis cohabitationem, aut redditionem debiti differat, tunc potest à Judice Ecclesiastico, circumstantiis consideratis, assignato rationabili, ac peremptorio termino, & cautione exacta, compelli etiam per censuras Religionem ingredi, aut cum altero coniuge matrimonialiter cohabitare.

4261 Si vir intra bimestre ad deliberandum concessum, violenter, aut metu cadente in virum constantem, uxorem cognoscat, Gg non

non potest amplius ipse, bene verò ipponit Religionem ingredi, quia dolus & culpa sponsi non potest præjudicare sponsæ, nisi ex tali concubitu suscepit proles, & non sit alia persona, qua eam coquidè educate possit, tunc namque sponsa per accidens impeditur à Religionis ingressu.

4262 Quo impedimento accidentaliter secluso, etiam si sponsa professionem emiserit, non potest conjux, qui eam coegerit, ad secundas nuptias transire, quia licet coacte, verè matrimonium consummavit: *vid. à numer. 4251.*

4263 Si verò conjux eam renitentem vi cognovit post bimestre, non potest sponsa Religionem ingredi, quia elapsi bimestri tenebatur ex justitia reddere, & sponsus cogendo usus est jure suo, unde matrimonium fuit justè consummatum. *Pirhin. lib. 3. de cr. tit. 36. de convers. conjug.*

C A P U T I X.

De impedimento altus conjugalis ex voto.

4264 Qui post votum non nubendi, matrimonium contrahit, peccat nubendo; at postquam nupsit, potest petere, & reddere; quia voto non nubendi opponitur contrahere, minimè consummari; & matrimonio contracto, jam est factus impotens ad votum.

4265 Qui vovit Religionem, aut suscipere Ordinem Sacrum, non tenetur ad castitatem, antequam professionem emittat, aut Ordinem suscipiat; quia non proinde votum castitatis emisit.

4266 Discremen autem inter hæc duo vota, Religionis, & Ordinis Sacri, consistit in hoc, quod qui vovit Religionem, si nubat, peccat nubendo, & prima vice consummando, sive petendo, sive reddendo; peccat quidem nubendo, quia transgreditur votum Religionis cum nuptiis incompossibile; peccat prima vice consummando, quia est ei liberum Religionem ingredi, & ad id ante consummationem tenetur, cum professio Religiosa matrimonium ratum dissolvat.

At matrimonio prima vice, etiam intra bimestre, consummato, potest petere debitum, quia haud amplius est impeditus, non voto castitatis, quia votum Religionis non est votum castitatis: nec voto Religionis, quia matrimonio semel consummato non potest Religionem ingredi, nisi in casu adulterii; & tunc petere non posset, nec reddere, sed tenetur votum implere per ingressum Religionis,

ad quem etiam tenerur mortua uxore. Unde in casu adulterii, prima vice petendo, aut reddendo peccaret, non postea: quia per remissionem factam amisit jus ad Religionis ingressum, vivente uxore.

4267 De eo, qui vovit suscipere Ordines Sacros, eodem modo discurrunt Rodriq. & Ledesma, volentes, quod antequam consummari, teneatur ingredi Religionem, ad ibi suscipiendos Ordines, & sic peccet consummando.

Ad oppositum dico cum Leandro *de Matr. tr. 11. dis. 25. quest. 70. Anton. à Spir. S. de Matrim. trah. 11. dis. 9. sect. 7. & aliis.* Rigidum enim mihi videtur, eum qui vovit Ordines Sacros obligare ultra intentionem ad statum tam difficultem, qualis est status Religionis, & contra regulas generales Juramenti, & Voti à n. 1669.

Hic igitur peccat solum nubendo, non consummando, etiam petendo: quia nubendo factus est impotens ad votum implendum; nam Ordo Sacer non dissolvit matrimonium ratum anteà contractum.

In casu autem, quod alter conjux adulterium committat, tunc tenetur implere votum suscipiendi Ordines Sacros, nec potest ultius petere, aut reddere; quia cum adulteri amiserit jus ad petendum, est ei liberum non petere, nec reddere, & sic votum implere.

4268 Qui vovit castitatem, si nubat, peccat: item peccat prima vice consummando, etiam reddendo intra bimestre, quia intra bimestre, & matrimonio non jam consummato, cum alter conjux non habeat jus petendi, potest negare, si velit Religionem ingredi.

Matrimonio tamen jam consummato, aut bimestre elapsi, potest reddere; quia alter conjux habet jus ad petendum, & ipse non tenetur Religionem ingredi; imò post consummationem non potest; petere autem nunquam potest, nec intra, nec post bimestre. Trulench, *in Decal. c. 2. lib. 2. d. 25. n. 4.* (Excipe, nisi petat ob periculum incontinentia, quod prævidet in altero conjuge, vel quando non in gratiam sui, sed alterius conjugis, quæ præ verecundia non perit: hoc enim non est propriè petere, sed reddere.) Ita Trulench. *cit. n. 3. Ant. à Spir. Sanct. de Matrim. tr. 11. dis. 9. sect. 7. cum aliis.* Ratio est, quia votum simplex castitatis non dirimit, sed impedit matrimonium; unde qui cum eo contrahit, tenetur illud servare quod partem, quam potest, quæ sibi libera est; adèoque non potest petere, quia hoc est sibi liberum: at tenetur reddere, quod non est sibi libe-

rum, cum spectet ad jus alterius conjugis, cui præjudicare non potest.

4269 Qui castitatem vovit, non tenetur (licet sit ei liberum) Religionem ingredi ante consummationem; etiam intra bimestre, ob dicta num. 4267. Et ostenditur à fortiori ex Extrav. Joan. 22. *Antique, De voto:* ubi definit Pontifex, ut qui post matrimonium non consummatum promotus est ad Ordines Sacros, moneatur ad Religionis ingressum: si verò renuerit, & sponsa institerit, compellatur per censuram ad consummandum matrimonium contractum.

4270 Pariter conjux, qui post matrimonium votum castitatis etiam sine alterius consensu emisit, non potest petere, sed tenetur reddere.

4271 Uterque, qui scilicet votum castitatis emisit ante, aut post matrimonium, in casu adulterii alterius conjugis, nec potest petere, nec reddere, quia tunc utraque pars est ei libera, nisi remittat, aut simile delictum committat. Remittendo autem peccat, quia fit impotens ad implendum votum; at post remissionem non peccat reddendo, quia jam conjux delinqens est restituta in suo iure petendi, & mortua uxore, tenetur ad votum, ita ut iterum peccet, si nubat, uti suprà.

4272 Sanchez *lib. 9. de Matrim. dis. 35. numer. 28.* affirms, eum, qui post matrimonium votum castitatis emisit, posse reddere in casu adulterii, & mortua uxore nubere; quia votum castitatis, quoad partem reddendi, fuit nullum.

At rectius cum Leandro *citat. quest. 75.* dico hoc esse votum de voto non petendi, quod quidem est compossibile cum matrimonio; at votum castitatis utramque partem comprehendit, & in casu petitionem semper, redditionem verò, quando jus alterius conjugis fuerit impeditum, cujusmodi est in casu adulterii, aut mortis illius. Unde tunc votum castitatis, quoad partem reddendi, est nullum, pro quanto alter conjux habet jus petendi; est validum, pro quanto illud amittit.

C A P U T X.

De Divortio.

4273 **D**ivortium, est separatio conjugum quoad thorū, & habitationem, conjugii vinculo permanente.

4274 Est duplex, perpetuum, & ad tempus. Perpetuum fit causa adulterii, cap. Gaudemus, & cap. Ex litteris, de divortiis. Ad tempus est, quod fit ob alias causas, de quibus modò.

4275 Divortium perpetuum à divortio ad tempus differt per hoc, quod in divortio perpetuo potest conjux innocens, si velit, castitatem in sæculo vovere, Ordines Sacros suscipere, aut in Religione profiteri, permanente semper vinculo matrimonii, quod quidem, si est consummatum, in nullo casu dissolvitur, ex n. 4251. Ea autem fieri non possunt in divortio ad tempus.

Divortium fieri non potest auctoritate privata, sed fieri debet auctoritate Judicis Ecclesiastici, causa probata.

4276 In casu adulterii, si sit publicum, Pontius *lib. 9. de Matrim. c. 18.* Fenec, de divortiis, Riccius, & alii contra Sanchez tenent fieri posse propria auctoritate. At rectius Clericatus c. 146. n. 10. docet, Doctores affirmantes esse intelligendos de foro interno, minimè de externo.

4277 Divortium perpetuum est permissum ob adulterium iure divino. Matth. *Quicunque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mactatur.*

4278 Nomine adulterii ad divortium venit quævis copula, naturalis, sodomitica, aut bestialis, quia per quamlibet ex his conjux dividit suam carnem contra fidem alteri conjugi in Sacramento datam. Non veniunt tactus, oscula, pollutio, aut copula cum foemina mortua. Tamb. *lib. 8. de Matrim. tr. 7. c. 3.* & Clericatus *citat.*

4279 Hæc libertas divortii est concessa conjugi intocenti, minimè conjugi adultero, qui tenetur conjugi intocenti adhærere, si hic nolit divortium, & ille sit certus, nullum sibi periculum imminere. Clericatus *citat.*

4280 Adulterium constare debet per probations, aut violentas præsumptiones, puta si sit testis ad visum, si adulteri sit repertus in lecto cum adultera, nudus in cubili, si adsint filii, si moretur in domo adultera, & alia quæ de jure probant: v. n. 2784.

4281 Quinque autem dantur casus, quibus,

bus, non obstante adulterio, non potest ad hoc nec dicitur propriè sc̄vitia, nec sufficit divortium deveniri. Quos refert Clericatus cit. n. 7. ex Pontio, Sanch. & Tamb.

1. Si uterque conjux adulterium commisit, etiam si unum sit occultum, alterum publicum, & etiam post divortium conjux innocens adulteretur: quia delicta compensantur, 2. Si unus conjugum adulterium committat altero consentiente directe, aut indirecte, uxorem male tractando, à se expellendo, &c. 3. Si adulterium sit commissum per vim, & metum gravem, quem non potuit repellere; v. num. 2094.

4. Si conjux innocens remittat culpam adulterii expressè, aut tacite, videlicet recipiendo Reum ad oscula, aut ad copulam. 5. Si conjux innocens sciat, se continere non posse; tunc namque ad vitandum periculum incontinentia, & ruinæ spiritualis suæ animæ, non potest ab adultero separari: vide num. 2150.

4282 Causæ divortii ad tempus sunt trīplicis generis, quæ scilicet concernunt periculum fidei: ut si conjux sit factus hæreticus: Vel periculum animæ: ut si conjux ad sodomitam sollicitet, aut ad peccatum. Vel periculum corporis: ut si conjugi superveniat lepra, seu morbus contagiosus. Si conjux unus alterius vitæ insidetur, aut sc̄vitiam exerceat in uxore.

4283 Si conjux sit factus hæreticus, potest fidelis propria auctoritate ab eo divertere ad vitandum periculum infectionis. Clericatus cit. num. 12. ex Sanch. de Matrim. lib. 10. disc. 15. num. 6. Et hæresis dicitur adulterium spirituale.

4284 Sollicitatio ad sodomitam difficulter probatur, nam mulier patiens non potest esse testis sufficiens, etiam si juret. Unde Sperellus apud Clericatum citat mones Judices Ecclesiasticos, ut mulieres querelam ferentes suadeant, ut proprio pudori, ac fuorum virorum existimationi parcant, & sic eas dimittant. Probaretur, si testes essent, qui deponerent, se ex interfecto pariete audivisse preces, aut minas, ac petitiones viri, & negationes mulieris, & insuper admīnica extarent, maximè duo, nimis si vir sit super hoc vitio diffamatus, & mulier sit pudica, ac timorata conscientia. Hæc Sperellus cit.

4285 Morbus Gallicus probatur medicorum iudicio, & concedit negationem debiti, atque etiam separationem quoad thorum, si medicorum iudicio adsit periculum; minime quo ad cohabitationem.

4286 Sc̄vitia potest esse triplex. 1. Si vir moderatæ, & ex causa uxorem verberet; &

ad divortium, 2. Si immoderatæ verberet, sed potest provideri à Judge per cautionem; tunc nec datur divortium, sed uxor viro restituitur cautione praestita, 3. Si sc̄vitia sit atrox cum timore futurae offensionis, & tunc datur divortium.

4287 Judicare, quando sc̄vitia sit atrox, pendet è prudentis Judicis arbitrio, circumstantiis personæ, loci, modi, &c. consideratis. Plura assignari solent signa atrocitatis.

1. Si vir sit solitus in uxorem sc̄vitare, 2. Si minatus sit eam occidere, & sit solitus mi-

nas exequi, aut sit crudelis naturæ, 3. Si capitale odium & inimicitia inter maritum & uxorem intercedat, vel quia unus alterum veneno necare tentavit, vel de gravi criminie accusavit, ejus carcerationem procurando, vel etiam si civilem litem super magnabonorum quantitate agant, 4. Si plures uxoris caput ad parietem percussit. Si in eam cultrum ad vulnerandum jecit. Si eam in cubiculo cum denegatione alimentorum detrudit. In his & similibus casibus datur sc̄vitia atrox ad divortium sufficiens. Hæc Clericatus cit. ex Sperello.

4288 Ad hanc sc̄vitiam probandam sufficiunt testes consanguinei, affines, & domestici; nam hi melius scire præsumuntur. Rota dec. 155. num 49. part. 6.

Mulier si tacuit, & vir à sc̄vitia cessavit, non potest divortium petere; quia per taciturnitatem, & cohabitationem post sc̄vitiam præsumitur injuriam remisisse. Cleric. cit. ex Sperello dec. 139. num. 93.

4289 Maritus non potest ad divortium venire ob dotem non solutam. Ita jus Canonicum contra civile, Cleric. cit. ex Tambur. tralt. 8. lib. 5. cap. 3.

4290 Effectus divortii, 1. In divortio perpetuo effectus est ut in numer. 4275. 2. Tam in divortio perpetuo, quam ad tempus facto ob culpam, aut sc̄vitiam, conjux innocens retinet dotem. Imò maritus delinquens tenetur solvere uxori alimenta, & expensas litis. Et filii sunt alendi ex bonis illius, qui dedit causam divortio, in casu autem hæresis sunt educandi apud parentem fidem: favore fidei.

4291 Divortium fieri potest absque delicto, ex mutuo consensu conjugum, quoad thorum propria auctoritate, ut plures Sancti Spiritus sancti amore ducti fecerunt. Quoad habitationem autoritate Ordinarii, qui attendere debet conjugum ætatem, conditionem, & modum vivendi, ne ex illis scandalum aut malum aliquod oriatur. Et ipsa separatio quoad

quoad totum intuitu perfectionis, maximè in deponat, quia se exponit periculo peccandi, ter juvenes, fieri non debet sine prævio, & maturo prudentum virorum consilio.

4292 Recensitus vir uxoratus, si licentiam ab uxore habeat suscipiendi Ordines Sacros, non debet ad illos promoveri, nisi prius uxor in Religione profiteatur, vel in sæculo votum castitatis emittat, ex Extrav. Antiquæ, de vot. Idem dic, si vir ad Cardinalatum sit promovendus. Si autem de Episcopatu agatur, debet uxor in Religione profiteri.

4293 Quid si dicta uxor, quæ licentiam debet, castitatem non uoverit, & consilio mutato, ad periculum incontinentia vitandum, virum jam ordinatum in sacris repeatat, remanet vir ab Altari suspensus. Pro quo omnino vide dicta à num. 4073.

C A P U T XI.

De debito conjugali.

4294 Adulter in poenam amittit jus ad petendum debitum ex justitia: potest igitur petere rogando, sed non cogere; nam tunc alter conjux habet jus ad denegandum, & ideo dicitur adulter amississe jus, quatenus non potest uti debito, invito conjugi, sicut ante poterat.

Hoc ad differentiam affinitatis, & voti, quibus stantibus, nullo modo reus potest petere debitum sine dispensatione obtainenda ab Ecclesia.

Pro adulterio tamen poena remittitur ab ipso conjugi offeso, vel verbis, vel per signa amoris, vel ex quo adultero petenti, & roganti liberè reddat debitum, qui facta remissione statim adulter acquirit jus ad petendum ex justitia, ita ut conjux non possit amplius ex vi prioris adulterii debitum denegare.

Tandem hæc poena non incurrit nesciente conjugi adulterium.

4295 Qui est certus de nullitate matrimonii, bona fide contracti, non potest petere, nec reddere debitum, etiam si compars ignoret;

sed debet petere dispensationem, & interim aliqua occasione desumpta separari ob periculum fornicationis; quid si non habeat locum dispensatio, quatenus impedimentum est juris naturæ, & non potest matrimonium per solam renovationem consensus revalidari, v. gr. si erit impedimentum ligaminis, tunc tenetur fugere.

Si est dubius, dubio non scrupulo, sed prudenti, non potest petere, antequam diligentia facta de veritate, rationabiliter dubium

Examen Ecclesiast.

Conjux tenetur sub mortali reddere debitum, quando expressè, aut tacite, moderatæ, & sine peccato petitur, nisi iusta causa excusat; aut nisi conjux requisitus rogat petentem; ut pro ea vice excusat, & ille liberè condescendit, dummodo hoc non fiat sepè, & cum periculo incontinentia petentis.

Licitè negare potest, si inde sibi timet grave damnum mortis, infirmitatis, aut prolis, si sit gravida; si videat maritum

Gg 3 mor-

morbo contagioso, v. gr. lepra, &c. infestum, ebrium, &c. Item si uxor sit menstruata, aut si comparsimis immoderatè peccat.

4301 Si post contractum matrimonium inter conjuges superveniat affinitas, quatenus unus habuit rem cum consanguinea alterius conjugis usque ad secundum gradum; tunc affinitas non dirimit matrimonium, sed impediret à petitione debiti, ita ut qui talem copulam habuit, possit reddere, sed non petere sine mortali, v. à n. 4264.

4302 Maritus, si rem habeat cum consanguinea sua uxoris in tertio, aut quarto gradu, committit incestum, quia ratione affinitatis ex copula licita cum uxore, est illi affinis usque ad quartum gradum: at non incurrit poena non petendi debitum, quia hæc poena incurrit ob affinitatem supervenientem cum uxore, quæ cùm non possit esse nisi ex copula, non potest extendi ultra secundum gradum.

Tam in casu affinitatis matrimonio supervenientis, quæ in casu matrimonii cum votu simplici castitatis celebrati, dispensare possunt ad petendum debitum Episcopi, & ex privilegio Provinciales Regulares, atque de eorum licentia Confessarii Regulares, qui in casu voti monere debent pœnitentes, quod mortua uxore non possint lícite nubere, sed teneantur ad votum, & quod uxore vivente violent castitatem, nisi cum uxore. Diana part. II. tral. 8. ref. 16. Tambur. tom. 2. pag. 112. cap. 6. num. 5. Rodr. Leander, Buseimb. & Comm.

4303 Superiores locales non possunt dispensare ad petendum debitum, nisi ex commissione Provincialis, vel Generalis: quia istis à Pio V. est concessa facultas, Peyr. tom. 2. q. 1. cap. 4. §. 4. n. 76. Diana p. 3. tral. 2. ref. 14. & Bord. Quæ deputatio durat ad libum superioris,

4304 Insuper ipsi Provinciales, aut Generales, & Confessarii ab eis ad id specialiter deputati, non possunt dispensare, nisi in Sacramento Confessionis, & in propriis dominibus, seu Ecclesiis tantum, Dian. in Sum. verb. Incessus n. 3. quia hoc exprimit Privilegium,

4305 Bonac. q. 4. de matr. punl. 2. Dian. p. 3. tr. 5. ref. 12. Caltropal. & alii apud Dian. cit. tenent, quod sciens dictam affinitatem ex copula, vel cognitionem spiritualem ex susceptione propriæ prolis in Baptismo, aut Confirmatione, cum propria uxore contractam, ignorans tamen inde oriri poenam privationis juris ad petendum debitum, talem poenam non incurrat; ac proinde dispensatione

non indigeat, quia ignorantia pœnae à lege positiva imposta excusat à poena: ita illi contra Leandr. de matrim. tral. 9. disp. 25. qu. 62. Confessarius tamen, in hac opinione, pœnitentem de impedimento monere debet, ut sic ab incestu deterreat.

C A P U T XII.

De usu matrimonii, & aliis obligationibus conjugatorum.

4306 Tenerit uxor virum aliò abeuntem, & id requirentem, sequi, nisi aliud sit in contractu conventum, vel nisi inscienter vagabundum duxerit, aut esset factus vagabundus post matrimonium, vel si vir vellat vagari cum periculo animæ, & corporis, vel si gravis necessitas, v. gr. infirmitas ab itinere excusaret.

4307 Non licet conjugibus aliquid facere, unde generatio prolixi impediatur, etiamsi timetur in partu periculum, aut paupertas ex copia prolixi; quia opponitur fini intrinseco, qui est generatio. Possunt tamen ex mutuo consensu ob id ab usu matrimonii abstinere; non tamen possunt negare debitum, si alter petat.

4308 Vir volens legitimam copulam cum uxore habere, peccat mortaliter, si, ut ad eam se excitet, illam inchoet sodomitice, Leander cit. quest. 36. contra Navarr. qui non est audiendus: quia talis actus, cùm sit contra naturam, est medium improportionatum ad copulam naturalem, & sodomia inchoata.

4309 Copula in vase legitimo, sed situ praeposto, aut alio innaturali, est solum venialis, si non sit probabile periculum effusionis semenis extra vas.

4310 Uxorem peccare mortaliter, si postquam vir seminavit, tactibus se excitet, donec ipsa seminet, tenet Rodriq. quem sequuntur Castropal. & Mendo in Epit. verb. Matrimon. num. 2. quia finis generationis, recepto semen viri, est jam perfectus. Et alias mulier soluta, si hoc faceret, non committeret peccatum distinctum à copula: quia talis provocatio, & seminatio post consummationem copulæ spectaret ad generationem.

At communior sententia negat peccare. Leander de Matrim. tr. 9. disp. 25. quest. 41. Dian. part. 10. tral. 13. ref. 42. Tamb. lib. 7. Decal. cap. 3. §. 5. num. 18. Lessius, Bonac. & Clericatus cap. 145. num. 33. Quia illa uxoris excitatio est completio, & excitatio copulæ: & nimis

De Sacramento Matrimonii. Cap. XII.

471

nimis durum esset compescere naturam, jam irritatam. Insuper est sententia Scoti in 3. dist. 4. q. un. quem ultra scholasticos medici sequuntur, quod mulier concurrat activè ad generationem per veri semen emissionem.

4311 Peccat mortaliter vir, si incepcta copula liberè à seminando desistat: quia est contra finem generationis, maximè si tactibus extra vas se polluat. Insuper peccat: quia mulierem irritatam relinquit, & indè in periculo gravi peccandi. Peccat enim mortaliter mulier, si tunc irritata tactibus se excitet, ut seminet; quia hoc Doctores numer. 4310. recensiti concedunt intuitu feminis virilis jam suscepti, sine quo certum est finem generationis frustari.

4312 Peccat mortaliter mulier, si semine suscepto mingit, se erigit, aut invertit taliter, ut semen foras ejiciatur, si non ex accidenti, sed studiosè faciat, animo impediendi conceptionem. Clericatus cit. n. 30.

4313 Certò tamen probabile est, quod viro feminante non teneatur mulier seminare, quia certò probabilis est sententia D. Thomæ, quod mulier passivè concurrat ad generationem subministrando materiam, minimè activè per veri semen emissionem.

4314 Coniux in absentia alterius conjugis libidinosè se tangens, peccat mortaliter, etiam si non adsit pollutionis periculum, quia hic actus cùm non fiat cum conjugi, non est conjugalis, nec ad finem conjugii ordinatur; quæ est ratio à mortalie excusans tactus impudicos inter coniuges: ut in n. 2239. Ita Mendo in Epit. verb. Matrim. n. 3. Qui tamen vocat certò probabile ab autoritate extrinseca sententiam docentem, solum venialiter peccare, quam tenent Tamb. lib. 7. Decal. c. 3. §. 5. à n. 41. Clericatus cit. n. 39. Palud. Ludov. Lopez, Thomas Sanch. & alii apud ipsos: v. n. 2239.

4315 In casu impotentia, si impotentia sit antecedens matrimonium, ea cognita, ut in n. 4138. & 4146. ac proinde si adsit periculum incontinentia, conjuges recurrere debent ad Episcopum pro separatione, & ut declareret matrimonii nullitatem. Quod si non adsit periculum incontinentia, cohabitare debet ut frater, & soror; adeoque non possunt uti osculis, & tactibus impudicis sine mortali, quia cùm eorum matrimonium ratione impotentia sit nullum, sunt sicuti soluti, Sanchez de Matrim. lib. 7. dis. 97. cum Tancredi, & Com.

4316 Si impotentia sit superveniens matrimonio, validum remanet matrimonium, quia matrimonium semel validum, semper est validum, ex cap. Hi, qui 32. qu. 27. adeoque eis non esse prohibita oscula, tactus, &c. si periculum pol-

lutionis non adsit: idque ratione status conjugalis, propter jus, quod habent ad copulam, saltem ad concupiscentiam sedandam, & matruin amorem fovendum. Tenent Sanchez lib. 9. disp. 44. num. 22. ibid. dis. 17. num. 19. & 20. Tamb. tom. 2. de Matrim. lib. 9. tr. 1. c. 13. §. 5. & Clericatus cap. 133. num. 99. & 193. v. dicta de senibus n. 4296.

4317 Si dos deficiat, tenetur maritus alimenta uxori præstare, tam ex charitate, quæ ob servitia, & obsequia ab ea præstata. E converso uxori tenet alere maritum paupereum effectum, aut ad carceres, vel tritemes datum; si tamen ipsa possibilitatem habeat, vel ex bonis dotibus, aut paraphernalibus, vel alio modo acquisitis. Ita Clericatus cap. 145. n. 8. ex Tamb.

4318 Nomine alimentorum veniunt omnia necessaria ad viatum, vestes, habitationem, servos, &c. juxta decentem conditionem status.

4319 Maritus tenetur pro viribus, & juxta suam conditionem, alimenta præstare uxori, duobus exceptis casibus, 1. Si absque causa nolit cum eo cohabitare, 2. Si maritus dotem promissam consequi non possit, & parentes, qui eam debent, sint habiles, & nolint dare. Clericatus cap. 145. num. 8. cum Tamb. lib. 5. in Decal. c. 3. §. 3.

4320 Si uxor ex justa causa recedit è domo mariti, quatenus, v. gr. est adulter &c. tenetur maritus, ut supra, ei alimenta præstare extra domum, etiam si uxor aufugerit, sed culpa mariti. At si aufugit ex propria culpa, non potest maritus ad alimenta danda cogi, quia qui non facit, quod debet, non recipit, quod oportet. L. Julianus 14. & ex aliis iuribus. In qua re attendenda est praxis.

ANTEPHATUM

E st Donario, quæ sit à marito uxori propter nuptias.

A marito enim post mortem præter dotem, quæ uxori restituitur, elargitur alia summa pecunia ob nuptiarum amorem, quæ Antephatum nuncupatur, quæque donari solet judicio, & arbitrio prudentis, attentis conditione, & bonis mariti, atque uxoris: & juxta diversitatem solet esse quinquaginta, centum, quinque centum, mille scuta, &c. juxta locorum praxim, consuetudinem; & maximè dari solet intuitu virginitatis.

4322 Supposita paritate conditionis, viduis debetur medietas antephati, quod donatur virginibus.